Turkish Studies Social Sciences

Volume 14 Issue 4, 2019, p. 1499-1513

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22953

ISSN: 2667-5617

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 01.05.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 10.08.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (08.05.2019)-Referee 2 (26.07.2019)

This article was checked by turnitin.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİNİN İKTİSADİ ANLAYIŞI VE GÖK MEYDAN VE SPOR TEKKESİ KURUMLARININ EĞİTİM YÖNETİMİ YAPILARI VE EKONOMİYE ETKİLERİ

İlker GÜNEL* - Abdurrahman KEPOĞLU**

ÖZ

Meydanların kullanılışı hakkındaki ilk bilgilere Göktürk Devleti zamanında ulaşılmış Büyük Selçuklu devleti ile devam etmiştir. Gök Meydan'lar Büyük Selçuklu Devleti dönemi kozmolojisinde, ana hatlarıyla dört temel unsurun gerçekleşmesini sağlıyordu. Bunlar; ekonomi, askeri beden eğitimi, sosyalleşme ve spordur. Diğer yandan kurmuş oldukları Nizamiye Medreseleri ile 1070'li yıllardan itibaren; Masrafları devlet tarafından karşılanan çeşitli alanlarda uzmanlaşmış, kredili ders sistemine uygun, yaygın ve örgün eğitim hizmeti vermişlerdir. Selçuklular şehirleşirken spora ilişkin üzerinde durulması gereken en önemli unsurlardan birisi eğitim kurumu özelliği taşıyan Gök Meydan ve Spor Medresesi kurumlarını kurup, işletmiş olmalarıdır.

Hatta Sultan Melikşah'ın veziri Nizam-ül-mülk'ün de bu konuda yoğun bir şekilde çalıştığı bilinmektedir (İşcan, 1988:56). Bu şekilde sporun devlet eliyle teşkilatlandırılmaya çalışıldığını, ayrıca sporcu yetiştirmenin, korumanın, beslemenin de ön plana çıktığını görmekteyiz. Sporda değişen şehirleşme kültüründen etkilenmiştir. Özellikle kırsal kesimlerde güvenlik ve şehirleşmenin başlangıcının sağlanmasında aktif rol oynamıştır. Bunun en çarpıcı örneği ise; şehirleşmenin mümkün görüldüğü kırsal arazide önce sadece çeşitli branşlara yönelik spor tekkeleri kurulmuştur. Zaman ilerleyip şehir oluşmaya başladıkça bu spor tekkeleri ve tekkeye ait binalar, şehrin birer mahallesi olmuştur.

Çalışmada "betimsel saha taraması", belgesel ya da dokümanter çalışma dediğimiz nitel bir yöntem izlenmiştir (Neuman,2006:42;

* Dr., Antalya Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, E-posta: kergunel@gmail.com

** Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği Bölümü Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, E-posta: abdurrahmankepoglu@mu.edu.tr

Creswell,2012:212). Büyük Selçuklu devletinin spor kurumlarının eğitim ve organizasyon yapısını belirleyebilmek için; destanlar, dönemin seyyahlarının gözlemleri, Selçuklu toplumunun arkaik döneme özgü kozmolojisi ve o dönem üzerine çalışan çeşitli alanlardaki düşünürlerin tespitleri ile analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin ışığı altında Büyük Selçuklu devletinin sosyal kurumları olan Gök Meydan ve Spor tekkelerinin vermiş oldukları eğitim yapısı ve organizasyonu ile buna bağlı olarak ekonomiye olan katkıları belirlenmeye çalışılmıştır.

“En iyi savaşıyan toplum olmak” için bütün imkanlarını kullanan Büyük Selçuklu Devleti Gök Meydanlar ve Spor Tekkeleri sayesinde bu amacına ulaşmıştır. Askeri beden eğitimi (dönemin şartlarında hem insan hem de at) dışında, haftanın belirli günlerinde şehirde yaşayan halkın kullanımına açılan Gök Meydanlar ve Spor Tekkeleri hem halkın çeşitli spor branşlarında faaliyet göstermesine hem de ilgilendikleri spor branşının aletlerinin üretimini yapan işletmelerin kurulmasına ve Selçuklu ekonomisine katkı sağlamasına sebep olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Büyük Selçuklu Devleti, Spor Tekkesi, Gök Meydan.

ECONOMIC CONCEPT OF SELJUK EMPIRE, MANAGEMENT STRUCTURE OF SKY SQUARE AND SPORTS LODGES AND THEIR EFFECTS ON THE ECONOMY

ABSTRACT

The first information about the use of the squares was reached at the time of the Gokturks and continued with the Seljuk Empire. In the cosmology of the Seljuk Empire period, the sky squares provided the four basic elements which were; economy, military physical education, socialization, and sport. On the other hand, they established the schools called Nezamiyeh Madrasas with a large and formal education service which specialized in various fields. One of the most important elements to be considered about the sport was the establishment and operation of Sky square institutions while Seljuks were urbanizing.

Even, it is known that Nizam al-Mulk, vizier of Sultan Malik-Shah I, was working on this issue intensively (İşcan, 1988:56). In this way, the sport was organized by the state to organize the sports, as well as sportsman training, protection, and nutrition. The sport was also influenced by the changing urbanization culture. In particular, It played an active role in ensuring security and urbanization in rural areas. The most striking example of this was the establishment of sports lodges for various branches in rural areas where urbanization was possible. As urbanization began, these sports lodges and buildings belonged to those lodges became a district of the city.

In the study, a qualitative method called well descriptive field survey or documentary study was followed (Neuman, 2006:42; Creswell, 2012:212). In order to determine the educational and organizational structure of the sports institutions of the Seljuk Empire, the epics were analyzed by observations of the travelers of the period, the cosmology of

the Seljuk community in the archaic period and the determinations of the philosopher in various fields working on that period. In the light of the data obtained, it was tried to determine the educational structure and organization of the Sky Squares and Sports lodges, which were the social institutions of the Seljuk Empire and their contributions to the economy.

To become the best fighting society, the Seljuk Empire reached its goal using its all facilities through Sky squares and Sports lodges. In addition to military physical education (both man and horse in terms of the period), Sky squares and Sport lodges, which were opened to the people living in the city on certain days of the week, caused the public to operate in various sports branches as well as the establishment of enterprises that produce sports instruments of their interest and contribute to Seljuk economy.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

In the study, a qualitative method called well descriptive field survey or documentary study was followed (Neuman, 2006:42; Creswell, 2012:212). In order to determine the educational and organizational structure of the sports institutions of the Seljuk Empire, the epics were analyzed by observations of the travelers of the period, the cosmology of the Seljuk community in the archaic period and the determinations of the philosopher in various fields working on that period. In the light of the data obtained, it was tried to determine the educational structure and organization of the Sky Squares and Sports lodges, which were the social institutions of the Seljuk Empire and their contributions to the economy.

When the Seljuk culture and civilization are studied in an artistic way within the context of the historical-spatial boundaries and the differences between the Islam-Christian or Iranian-Turkish or Central Asian-Turkish cultures, nomadic-settled differences and historical-spatial boundaries; The group from Tokas, Niksar, Sivas, and Kayseri, where the group from Khorasan and Central Asia was heavily settled, had the traces of the ancient shamanic philosophy of the Middle East traditions of Danishmend province; In the influence of Iranian culture relations on the basis of the intensity of the relations between the former and the Malatya-Harput areas, the Central Anatolian region, which includes the capital Konya and its environs as a political center, suggests that it has a unique and artistic understanding of the synthesis of Christian-Islamic cultures. (Kuban, 2001:103). More generally, it can be said that the culture and civilization of the Seljuk culture organized in the Anatolian geography unites with the Iranian culture and the Central Asian Turkish traditions in the lifestyle dimension, and that it is fused with Christianity in the religious dimension and that it is based on the religion of Islam although it carries the traces of the old Shaman past (Özcan, 2006:21). The names of the settlements established in the newly established settlements or the names of the settlements where the Christian population is the dominant element under the Turkish folk etymology, and the traces of the Turkish place names in the Central Asian and Iranian Turkish geography, reveal that the nomadic and settled Turkish cultural heritage has been moved to Anatolia. It is known that

the tradition of giving titles to some important and big Anatolian cities in the period of the Seljuk Empire is the legacy of Iran-Islamic urban culture and civilization and culture moved to Anatolia (Artuk and Artuk, 2003:75) As a result of these developments, it is seen as an inevitable result that Central Asian and Iran-Islamic cultures and civilizations have an effect on the spatial organizations which constitute the system of Anatolian Seljuk cities and their influence on topology (Science dealing with place name) origins (Ozcan, 2006:22).

The history of the social development of humanity has been well researched by historical materialism and its rules and laws have been determined. Social processes in the form of social and economic institutions are unique to the individual within the community. Human communities are ethnos. (the science that examines the life of human communities) There is no one other than ethnos in the world. In order to determine the functional ties between physical geography and Paleontology studies on Central Asian History and the lower regions of Volga's archeology have reached three conclusions. First one; The historical fate of an ethnosis depends on the dynamic situation of the landscape and the geographical environment on which it focuses directly as a result of its economic activities. Second one; The archaeological culture of an ethno reflects the paleogeography of the environment of that era as a crystallized trace after the end of its historical fate. In this way, it is more convenient to determine the history of events. The third one; The composition of historical and archeological information (materials) gives information about the characteristics of a certain geography environment at a certain age (Gumilev, 2001:92).

Sports Training Services And Management Structure of the Sky Squares Sports Lodges

Throughout history, Sports has been a source of pleasure and entertainment for the people through competitions as well as providing health both physically and mentally. (Yıldız, 2009:1213). In order to understand the sports culture in the Seljuks, it has been tried to be determined according to the resources we can reach. The mobility in the sports and entertainment life of the Seljuks draws attention. It can be said that the social life mobility in the Seljuks is reflected in the sports and entertainment culture in the light of some details between the sources reached until today and some details in the events. The sport, which is an important element of culture, is also a continuation of the previous Turkish states and it can be said that the Oghuz ceremony was transferred to Anatolia almost without decomposition. The sports are usually a training for the preparation of the war. However, these sports branches were adopted by the people in time and when there was no war, the rules were adopted or applied by changing the rules. The Seljuk sultans tried to improve themselves in the field of sports like every individual. The fact that the training materials of the Seljuk sultans reached so far explain this situation. Remarkable sport is such as wrestling, using arrow, ambling, equestrian, and hunting. In the related sporting activities, the struggle against nature and one-to-one struggle are observed without harming the other. As mentioned before, although sport was regarded as the nature of the war, it has affected every point of life. There are frequent sports competitions in wedding ceremonies, festivals and boarding ceremonies. Those who were successful in sports

competitions would both rise to a reputable position and be rewarded. Colorfulness in sports life is also reflected in the entertainment life. In particular, It is often mentioned in entertainments and feasts in Ibn Bibi's work. These feasts are usually held in large spaces where public sultans can be intertwined. Also in women and feasts; they shared the same position with the men in the sporting events organized in the feasts.

The concept of Sky Square has found its place in the cosmology of the Seljuk Empire in the sense of the place where the expression of power, force and eternity in the sense of heaven in the sense of heaven belongs to the sky. On the other hand, the epistemological uniqueness of the concept of the square has expanded according to the cosmological development process of human beings. These changes and developments occurred as shown below. According to Akdoğan (1962:51); Square is expressed as open spaces where the public is gathered for social, religious and commercial purposes, and which are the scene of military and political demonstrations. According to another definition, the square is a wide open area that serves as a meeting place for urban people by initiating and directing urban circulation and these areas are the focal points or focal points of all kinds of settlements (Küçükbaş, Özkan, 1994:71). Another definition of the word square is that it is a limited space surrounded by a natural environment and/or built environment elements. The challenge also allows for individual activities depending on the individual activities, whether in the city or in the village. It is available for individual and collective events without any payment. Structures surrounding this public land occur in time during the historical development process (Suher, 1998:156). The squares can also be referred to as urban life with the name of a particular function, a special activity, a special structure or any object in it (Zucker, 1959:451). The squares that served an important purpose as a social and cultural meeting point were also found in the Central Asian Turkish cities, which constitute the historical basis of the Seljuk city culture. There are various squares in Samarkand and Bukhara. The center of Khorezm in the Khorasan side was a square similar to Bukhara Square in Jurcanyyye, where sheep were sold. Tirmiz, the largest city on Ceyhun, had large squares (Şeşen, 2001:101). In relation to this information given about the historical continuity, it will be appropriate to contact the Seljuk cities in Iran geography. Before the Seljuks, it is known that there are squares in Iranian cities in the center of the city, where the important streets meet and the market is opened. In the center of the city, there were palaces, divans and a mosque. The city is the most beautiful example of this. When Abbasid caliph Harun al-Rashid came to Nisaphur, he lived in a mansion in Telâcird square. When the Seljuk Sultan Tughril ruled Nisaphur, he lived with the state head of the palace in the square, which was the administrative center of the Ghazni sultans, stated as Shadyah (Shazyah or Dârüazl-Emân) or as Shadyah Square (Metin, 2013:230). During the Seljuk period, archery, horse riding, javelin, and ambling were performed in the squares which became a part of civil and military life. At the time of the Great Seljuks, Horse was ridden slowly in a certain distance every day; the rider and horse were trained here with various methods of warfare. The word square was used as a scale in this period (Köymen, 1992:24). Chovgan was the most played game in squares. Malik-Shah I used to play chovgan, as well. The square, which is used as a training and exercise area during the Seljuk period, is depicted as a

green and grassy field that covers a wide area outside the city walls. Because of this feature, squares in some places is also called the sky square (Baykara, 1998:113). The area surrounded by a square should be almost the size of all people living in the city. Ibn Bibi stat that in the battle of Yassi Chemen, Seljuk and Harezm armies encountered in the order, the distance between the two is not as much as the two squares are described in the poem (Öztürk, 1996:92). The width and length of a normal square were calculated as 1000 cubit (Uğurlu, 1987:141). In this case, the square is around 4000 cubit, and the inner area is 1,000,000 cubit square (Köymen, 1992:24). The current value of this measure is 574.170 square meters. It is thought that the existing squares in the twenty-six Seljuk cities are about the same size. As it is understood, the square, which was also a common activity area, was extremely wide (Metin, 2013:231).

The cities, which were acquired in the time of the Seljuk Empire, were transformed within the framework of their cosmology. Army and economy, which are two important elements in the continuity of the state, were reorganized together with urbanization. This arrangement has allowed institutionalization of the sky squares. Horse and horse breeding, which are the most important elements of the army and economy, have been developed in Sky Squares. Ergonomics have been tried to be achieved in horse breeding, which is the input of both the army and the national economy. The cavalry training that can utilize the war vehicles expertly on the horse was made in the squares established near the gates of the cities.

When we examine the primitive understanding of the elements affecting the body and sports perception of Seljuks, the cosmological heir of Gokturks. The individuals who make up the Gokturks have learned the active and passive membership roles of their countries through their political socialization, internalizing the system of ideology and values, and gaining social status in the Gokturks with the bravery institution, even if they do not come from the Asina lineage, they are placed within the social system (Kepoğlu, 2018:26). Under the influence of Islam in the Seljuk Empire, bravery institutions continued with some changes. Biopolitics is part of realizing the control and regulation of bodies on a population scale. In other words, Individuals brought together at certain time periods within the production site are also aimed to be separated from each other individually and distributed to the place. This is the framing method of the discipline. "Every individual has his own place, an individual everywhere. Avoiding distribution in groups; jointly settle settlements; to analyze complex, mass or elimination plurals. The disciplinary space is directed to allocate as many parcels as the body or element to be subjected to distribution tabi (Foucault, 2006:53). The Seljuk empire was making the population productive by subjecting their bodies to formal education in madrasahs, and military training in Sky Square. On the other hand, It was controlling over the people through cultural activities, various sports activities, reward and punishments in this square, giving control over the bodies.

The Economic Conception of the Seljuk Empire and the Effects of Sky Squares and Sports Lodges Institutions on the Economy

The economic approach of the Seljuk Empire had three objectives in accordance with the archaic period. The first is to plunder and take tribute by raiding towns and cities. The second is to seize new territories to provide food to the army. Both of these goals are economic. The Seljuk Empire must produce the economic surplus externally. This organization, which has exterminated externally, caused the formation of a second power competition organization based on physical force among Seljuks for the state, emirate, height or conquests (smaller nomadic settlements) which were located around it. The result of both organizations is to be the best fighting community (Divitcioğlu, 2015:103). The third one is the protection of the trade routes and ease of use for the beneficiaries. If this situation was successfully organized in Seljuk cities and settlements around the Seljuk fortresses, the state could ensure its continuity. For this reason, both horses and soldiers were subjected to combat physical education. For the state to be successful, trained soldiers and horses were needed. For this reason, the findings of the researches about the field show the aim of using multidimensional use of the sky squares. Findings related to this subject are as follows. During the Seljuks, the squares had an important position as the places where the managers and the public were given the opportunity to live individual or social freedoms outside the daily life (Metin, 2013:233). Horse and horse breeding have an important place in Turkish culture. The historians working on this subject agree on the fact that the horse was first domesticated and used in military, economic and living areas by the Turks. Under the light of this information, We can say that one of the reasons for the conceptualization of the squares by Turks is the horse breeding for economy and military. The reasons why we came to this conclusion can be listed as follows. Four-legged animals perform their movements with a combination of various leg movements. Ambling may be congenital in some horses, but can also be taught later. The racking technique is generally based on the method of moving forward and rear legs on any side of the horse at the same time and pressing the ground simultaneously. Ambling horse has a high efficiency. In other words, it can carry more load in less time, less distance to longer distance. The first written data about the concept of ambling (Yorga) is mentioned in the sentence of Uighur stele in 8th Century as "I speared his army in yorga race." Here ambling is given as a stepping name. Another inscription, the Tonyukuk inscription, set in 725, states that one hundred thousand soldiers were gathered in the race plain and the plains mentioned took their names from the horse races held for various reasons. The name of the place in the inscription of Uighur stele in the sense of "ambling", it also depicts the existence of a sporting field designated for ambling horse at the beginning of the eighth century. The Turkish horse and horseback was brought from Central Asia to the Middle and the Near East by the Seljuks and was further developed (Yildiran, 1999:44). The other reason is that the Turks have shown much better performance in their archery (Tirendaz), which is another kind of war games. There are two reasons for the archers' achievements in this sport. First, they are Turkish bowmen. A Turkish bow needs five to six years to produce. The second one should be sought in the deeply thought-out and systematic training of Turkish archers. This Turkish sport has every condition of a modern sport (Ritter, 2010:194). In order to be the best warrior society, the Seljuks, who have settled to life, have created

and organized sky squares. As they reach these goals, many sports branches have been applied regularly through their contributions. The use way of Sky Square by Seljuk Empire government's is surprisingly similar to the principles of scientific management that Taylor proposed in 1905. That is, with the training of people and horses in the Sky Square, Taylor 'We are all looking for qualified personnel who are trained by others. However, the only way to proceed with the steps towards national productivity is to realize the necessity of creating a systematic cooperation that will reveal and develop qualified people instead of hunting people who are trained by others. The first objective of any system should be to train people in first class. The person who is capable of systematic management will reach the summit much faster and more precisely than the previous systems. The Seljuk Empire government acted in accordance with Taylor's "maximum prosperity, but with maximum efficiency. This logic is in accordance with "The most important feature of both the employees and the management is to be developed and educated so that people can reach a fast and the most productive level to the extent of their abilities." In the light of this logic, we learn from Ibn Bibi that the power of the Seljuk Empire was planned and organized for both war and economic purposes. Likewise, Taylor's labor productivity efficiency is a description of the rule that The limits of a person's capacity are limited to the types of work he has reached because of fatigue. This is the rule of a heavy work that resembles the work of a horse cart rather than a running horse. In practice, this kind of work requires the man to push and pull heavily with his arms; In other words, it is the power to do something by pushing and lifting something that they hold in their hands. In this case, the rule is that every time a push or pull is made for the arms of the worker, the worker may only be working in certain parts of the day. For example, in the transportation of pig iron, each of which weighs 92 pounds, while a first-class worker can only work in 43% of the day, he is supposed not to work in 57% of his time. Therefore, if a worker carries half a peak weighing 46 pounds, he will carry a load of 58% of the day and remain empty in 42% of the day. As the burden rises, the worker will spend more days working, and this will continue to the point where the worker can carry his load with his hands all day without getting tired (Taylor, 2016:172). The rules of the chovgan sport (now called polo), which was performed in sky square, were first created by the Turks (Güven,1992:43). For the Seljuk Empire power, the importance of this sport is that it is a free time activity for military training and public. From the relevant sources, we know that the Seljuk Empire established and operated the first formal education institutions within the understanding of decentralized management. There are two logic systems put forward by Robert Owen. First, "The character of the person is not created by himself, but the environment." Second, "By applying certain methods and tools, any character can be given to each community, increasingly to the world, from the worst to the best, from the most ignorant to the most intellectual. These methods and instruments are also largely under the control of the sovereigns of the nations". Owen believed that the ideal society could only be established as a result of good education for children and young people. According to him, children should be educated starting from a young age (Aybay, 1970:145). This sport which was practiced and taught by the Turks in a very early period, especially as a military training in equestrianism, is a game not only for men but

also for women and girls (Atabeyoğlu,1984:106). The people were so impressed by this game that they were playing at night even by lighting. 10-foot-long candles were used for lighting. There was a great luxury at that time. The balls were being saved in gold boxes and decorated with red leather. The chovgans were made of coated wood and they were dressed up (Kinzler, 1947:92).For these reasons, sky square was also used in public education.

Results

In the Seljuk Empire, the sky squares and sports madrasas stand out as a serious sports organization. The sky squares are the institutions that provide both military and socio-cultural services within the structure of the period. In the cities of the Seljuk Empire, the squares gave a regular service in the administration of the officer. In the settlements near the Seljuk fortresses, they also served under the control of the court of residence under the Castle Guard. The sports monopolies served in the administration of the lodge sheikh depending on the judge in the cities. In the Turkish tribes located outside the settlements, both military and socio-cultural activities continued in the open and closed spring and winter sports houses with a tradition coming from the Gokturks. Sports and physical activities have made important contributions to the dynamism of the general economy in every period (Yıldız, 2010:302). In addition, the government has reached its goal by means of the sky squares which use all facilities to become the best fighting society. In addition to military physical education (both man and horse during the period), Sky Square, which was opened to the public in certain days of the week, caused the public to operate in various sports branches as well as the establishment of the enterprises that produce the sports branches of the sports branch and their contribution to the Seljuk economy.)

Keywords: Seljuk Empire, Sports Lodges, Sky squares.

Giriş

Çalışmada “betimsel saha taraması”, belgesel ya da dokümanter çalışma dediğimiz nitel bir yöntem izlenmiştir (Neuman, 2006: 42; Creswell,2012:212). Büyük Selçuklu devletinin spor kurumlarının eğitim ve organizasyon yapısını belirleyebilmek için; destanlar, dönemin seyyahlarının gözlemleri, Selçuklu toplumunun arkaik döneme özgü kozmolojisi ve o dönem üzerine çalışan çeşitli alanlardaki düşünürlerin tespitleri ile analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin ışığı altında Büyük Selçuklu devletinin sosyal kurumları olan Gök Meydan ve Spor tekkelerinin vermiş oldukları eğitim yapısı ve organizasyonu ile buna bağlı olarak ekonomiye olan katkıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Selçuklu kültür ve medeniyetinin İslam- Hristiyan ya da İran-Türk veya Orta Asya-Türk kültürleri ile karşılıklı etkileşimleri, göçebe-yerleşik farklılıkları ve tarihsel-mekansal sınırları kapsamında sanatsal düzlemde incelenirse; Horasan ve Orta Asya’dan gelen grubun yoğun olarak yerleştiği Tokat, Niksar, Sivas ve Kayseri şehirlerini kapsayan Danişmendli vilayetinin Orta Asya geleneklerine bağlı ve eski şaman felsefenin izlerini taşıyan; Malatya-Harput yörelerini kapsayan eski Artuklu egemenlik bölgesinin İran ile ilişkilerinin yoğunluğuna dayalı olarak İran kültürü etkisinde ve politik merkez olarak başkent Konya ve çevresini kapsayan Orta Anadolu bölgesinin eski gelenek ve kültürden kopuk, Hristiyan-İslam kültürlerinin sentezi niteliğinde özgün ve sanatsal anlayışa sahip olduğunu düşündürmektedir (Kuban, 2001:103). Daha genel bir ifadeyle Anadolu coğrafyasında örgütlenen Selçuklu kültür ve medeniyetinin yaşam biçimi boyutunda İran kültürü ile Orta Asya Türk

geleneklerini birleştiren, dinsel boyutta ise Hristiyanlıkla kaynaşmış ve eski Şaman geçmişinin izlerini taşımakla birlikte İslam dinine dayandığı söylenebilir (Özcan, 2006:21). Yeni kurulan yerleşim yerlerine verilen adlar ya da Hristiyan nüfusun hakim unsur olduğu yerleşme adlarının Türk halk etimolojisi kapsamında değişime uğramasıyla verilen Türkçe yer adlarının izlerinin Orta Asya ve İran Türk coğrafyasında sürdürülebilmesi, göçebe ve yerleşik Türk kültür mirasının Anadolu'ya dek taşındığını ortaya koymaktadır. Yine Büyük Selçuklu devleti döneminde bazı önemli ve büyük Anadolu kentlerine unvanlar verilmesi geleneğinin İran-İslam kent kültürü ve medeniyeti ve kültürünün Anadolu'ya taşınmış mirası olduğu bilinmektedir (Artuk ve Artuk, 2003:75). Bu gelişmeler neticesinde, Orta Asya ve İran-İslam kültür ve medeniyetlerinin Anadolu Selçuklu kentler sistemi kurgusu ve sistemi oluşturan mekânsal örgütlenmeler üzerinde gerek kültür ve medeniyet kurumları gerekse topoloji (Yer ismi bilimi) kökenleri düzeyinde etkili olması kaçınılmaz bir sonuç olarak görülmektedir (Özcan,2006:22).

İnsanlığın sosyal gelişim tarihi, tarihi materyalizm tarafından iyi bir şekilde araştırılıp kural ve kanunları belirlenmiştir. Toplumsal ve ekonomik kurumlar şeklinde kendiliğinden gelişen sosyal süreçler sadece topluluk içinde bulunan insana özgüdür. İnsan toplulukları etnosdur. (insan topluluklarının hayatını inceleyen bilim) Dünya da etnos dışında kalmış tek insan yoktur. Fiziki coğrafya ile paleetnoloji olayları arasındaki işlevsel bağlarını tespit edebilmek için Merkezi Asya Tarihi ve Volga'nın aşağı bölgeleri arkeolojisi ile yapılan çalışmalar üç sonuca ulaşmıştır. Birincisi; bir etnosun tarihi kaderi ekonomik faaliyetlerinin sonucu olarak doğrudan doğruya üzerinde durduğu coğrafi çevrenin ve manzaranın dinamik durumuna bağlıdır. İkincisi; bir etnosun arkeolojik kültürü, tarihi kaderinin sona ermesi ardından billurlaşmış bir iz olarak o çağa ait çevrenin-manzaranın paleocoğrafyasını yansıtır. Bu şekilde, olayların tarihini tespit etmek daha elverişlidir. Üçüncüsü ise; Tarih ve arkeoloji bilgilerinin (malzemelerinin) birleşimi belirli bir çağda belirli bir coğrafya çevresinin manzaranın özelliği hakkında bilgi verir (Gumilev,2001:92).

Gök Meydanlar ve Spor Tekkelerinin Spor Eğitim Hizmetleri ve Yönetim Yapısı

Tarih boyunca genel olarak spor, bedensel ve ruhsal olarak bireylerin sağlıklı olmasını sağlamakta, yarışmalar vasıtası ile de insanlara zevk ve eğlence kaynağı olmuştur (Yıldız,2009:1213). Selçuklulardaki spor kültürünün anlaşılması adına, ulaşabildiğimiz kaynaklara göre belirlenmeye çalışılmıştır. Selçuklularının spor alanındaki ve eğlence hayatındaki hareketlilik dikkat çekmektedir. Günümüze kadar ulaşılan kaynaklar arasındaki bazı cümlelerden ve nakledilen olaylardaki bazı ayrıntıların ışığı altında Selçuklularda sosyal hayat hareketliliğinin spor ve eğlence kültürüne de yansıdığı söylenebilir. Kültürün önemli bir unsuru olan spor, onlarda da büyük oranda daha önceki Türk devletlerinin devamı niteliğindedir ve denilebilir ki Oğuz töresi Anadolu'ya hemen hemen bozulmadan aktarılmıştır. Yapılan sporlar genelde savaşa hazırlık için bir idman niteliği taşımaktadır. Ancak bu spor dalları zamanla halk tarafından benimsenmiş ve savaş olmadığı zamanlarda da kuralları aynen kabul edilerek ya da kuralları değiştirilerek uygulanmıştır. Selçuklu sultanları da halktan her birey gibi spor konusunda kendilerini geliştirmeye çalışmışlardır. Selçuklu sultanlarına ait idman malzemelerinin bugüne kadar ulaşması bu durumu açıklamaktadır. Dikkate değer spor faaliyetleri güreş, ok kullanma, çevgan, binicilik ve avcılıktır. İlgili spor faaliyetlerinde doğayla mücadele unsurları ve karşılıkine zarar vermeden bire bir mücadele görülmektedir. Daha öncede belirtildiği gibi spor her ne kadar savaş talimi niteliğinde olsa da hayatın her noktasını etkilemiştir. Düğün törenlerinde, bayramlarda, tahta çıkma törenlerinde sık sık spor müsabakalarına rastlanmaktadır. Spor müsabakalarında başarılı olanlar hem saygın bir konuma yükselirler hem de ödüllendirilirlerdi. Spor hayatındaki renklilik eğlence hayatına da yansımıştır. Özellikle İbni Bibi'nin eserinde sık sık eğlencelerden ve şöenlerden bahsedilmektedir. Bu şöenler genelde büyük alanlarda halkla sultanların iç içe olabildiği mekânlarda yapılmaktadır. Ayrıca kadınlar da hem şöenlerde; hem de şöenlerde düzenlenen spor etkinliklerinde erkeklerle aynı konumu paylaşmışlardır.

Gök Meydan kavramı da Gök'e mensup ilahi Türk anlamında güç, kuvvet ve sonsuzluk ifadesinin hayat bulduğu yer anlamında Büyük Selçuklu devleti kozmolojisinde kendine yer bulmuştur.

Diğer yandan meydan kavramının epistemolojik olarak ne'liği insanoğlunun kozmolojik gelişim sürecine göre değişim göstererek genişlemiştir. Bu değişim ve gelişimler aşağıda görüldüğü gibi oluşmuştur. Akdoğan (1962:51) 'ye göre meydan; halkın sosyal, dini ve ticari amaçlarla toplandığı, askeri ve siyasi gösterilere sahne olan açık alanlar olarak ifade edilmektedir. Bir başka tanıma göre meydan, kentsel sirkülasyonu başlatma ve yönlendirme ile kent insanına toplanma mekanı olarak hizmet veren geniş açık alanlar olup, bu mekanlar her türlü yerleşim biriminin odak noktası ya da odak noktalarıdır (Küçükbaş, Özkan, 1994:71). Meydan kelimesine getirilen bir başka tanımlama ise, doğal çevre ve/veya yapılaşmış çevre öğeleri ile çevrelenmiş sınırlı bir mekan olmasıdır. Meydan kentte veya köyde olsun belirli bir amaca yönelik toplu etkinliklere olduğu kadar bireysel isteklere bağlı hareketlere de olanak sağlar. Bireysel ve toplu etkinlikler için hiçbir ödeme yapılmadan kullanıma açıktır. Bu kamu arazisini çevreleyen yapılaşmalar tarihsel gelişme sürecinde zaman içinde oluşur (Suher, 1998:156). Meydanlar, kent yaşamını belirli bir işlevinin, özel bir etkinliğin, özel bir yapının ya da içerisinde bulunan herhangi bir objenin adıyla da anılabilmektedir (Zucker, 1959:451). Sosyal ve kültürel buluşma noktası olarak önemli bir amaca hizmet eden meydanlar, Selçuklu şehir kültürünün tarihsel zeminini oluşturan Orta Asya Türk şehirlerinde de vardı. Semerkant Suğdun da, Kent şehrinde, Özkent'te, Buhara'nın merkezi Nemûket'te muhtelif meydanlar bulunurdu. Harezmin Horasan tarafındaki merkezi Cürcâniyye'de Buhara meydanına benzer bir meydan olup, burada koyun satılırdı. Ceyhun üzerindeki en büyük şehir olan Tirmiz'in geniş meydanları vardı (Şeşen, 2001:101). Tarihî sürekliliğe dair verilen bu bilgiyle ilgili olarak İran coğrafyasında Selçuklu şehirlerine temas etmek yerinde olacaktır. Henüz Selçuklulardan önce İran şehirlerinde şehrin merkezinde, önemli sokakların birleştiği ve pazarın açıldığı yerlerde meydanların bulunduğu vakidir. Şehrin ortasında yer alan meydanda saraylar, divanlar ve mescid-i cami (Cuma mescidi) yer alırdı. Nişabur şehrinde bunun en güzel örneğine rastlanılmaktadır. Abbasî halifesi Harun Reşid, Nişabur'a geldiğinde Telâcird meydanında yer alan bir köşkte ikâmet etmiştir. Selçuklu sultanı Tuğrul Bey de Nişabur'a hâkim olduğunda Gaznelî sultanlarının idarî merkezi olan, kaynaklarda Şadyah (Şaziyyah veya Dârü'l-Emân) bağı veya Şadyah meydanı olarak zikredilen meydandaki sarayda devlet erkânı ile birlikte ikâmet etmiştir (Metin, 2013:230) Selçuklular devrinde adeta sivil ve askeri hayatın bir parçası haline gelen meydanlarda, ok atılır, at sürülür, cirit, çevgan gibi çeşitli oyunlar oynanır ve spor yapılırdı. Büyük Selçuklular zamanında at her gün bir meydan uzunluğunda yavaş yavaş koşturulur; binici ve at burada çeşitli savaş yöntemleri ile eğitilirdi. "Meydan" kelimesi, bu dönemde at koşturmada bir "birim/ölçek" (vâhid-i kıyâsî) olarak kullanılıyordu (Köymen, 1992:24) Meydanlarda çevgan oyunu en çok oynanan oyundu. Sultan Melikşah, meydan-ı guy ve meydan-ı mübarek'de çevgan (guy) oynardı. Selçuklular zamanında bilhassa gezinti ve idman sahası olarak kullanılan "meydan", şehir surlarının dışında geniş bir alanı kaplayan, yemyeşil ve çimenlik bir saha olarak tasvir edilir. Bu özelliğinden dolayı bazı yerlerde meydanlara, Gök-Meydan (veya Kök-meydan) da denmektedir (Baykara, 1998:113) Bir meydanın çevrelediği alan hemen hemen, şehirde yaşayan tüm halkı alacak büyüklüğe sahip olmalıdır. İbn Bîbî, Yassıçimen savaşında Selçuklu ve Harezmi ordularının karşılaştıkları sırada, arada kalan mesafenin iki meydan kadar olmadığını şiir dizelerinde tasvir etmiştir (Öztürk, 1996:92) Değişik genişlikte olmasına rağmen normal bir meydanın eni ve boyu ortalama 1000 arşın ölçüsünde hesaplanmıştır (Uğurlu, 1987:141). Bu durumda meydanın çevresi 4000 arşın, iç sahası ise 1.000.000 arşın karedir (Köymen, 1992:24) Bu ölçünün günümüzdeki karşılığı 574.170 metre karedir.26 Türkiye Selçuklu şehirlerindeki mevcut meydanların da takriben aynı boyda oldukları düşünülmektedir. Anlaşıldığı gibi ortak etkinlik alanı olan meydan sahası son derece genişti (Metin, 2013:231).

Büyük Selçuklu devleti zamanında elde edilen kentler, onların sahip oldukları kozmoloji anlayışları çerçevesinde dönüşüme uğramıştır. Devletin devamlılığında iki önemli unsur olan ordu ve ekonomi, şehirleşme ile beraber yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme Gök Meydanların kurumsallaşmasını sağlamıştır. Gök Meydanlarda; Ordu ve ekonominin en önemli unsuru olan at ve at yetiştiriciliği geliştirilmiştir. Hem ordu hem de ülke ekonomisinin girdisi olan at yetiştiriciliğinde ergonomi sağlanmaya çalışılmıştır. Ordu için rahvan (yorga) yürüyen ve savaş aletlerinden korkmayan

at. At üzerinde savaş araçlarını ustalıkla kullanabilecek süvari eğitimlerinin ekonomi için ise rahvan yürüeyebilen at eğitimleri Şehirlerin kapılarına yakın yerlerde kurulan Gök Meydanlarda yapılmıştır.

Göktürk devletinin kozmolojik mirasçısı olan Selçukluların beden ve spor algısını etkileyen unsurun ilkseli olan anlayışı incelediğimizde Göktürk devletini oluşturan bireyler politik sosyalizasyonunu ülkelerinin aktif ve pasif üyelik rollerini öğrenerek budunun ideoloji ve değerler sistemini içselleştirerek, Aşına soyundan gelmeseler bile Alplık kurumu ile Göktürk toplumunda sosyal statü kazanarak hem bireysel öğrenme hem de Göktürk toplumunun bir üyesi olarak daha önceden kurulmuş düşünce ve eylem sistemleri ile toplumsal sistemin içerisine yerleştirilmişlerdir (Kepoğlu, 2018:26). Büyük Selçuklu devletinde Müslümanlığın etkisi altında alplık kurumu bazı değişiklikler ile devam etmiştir. Biyopolitika bedenlerin denetimi ve düzenlenmesini nüfus ölçeğinde gerçekleştirmenin bir parçasıdır. Bir diğer anlatımla; "Üretim mekanı içerisinde belirli zaman dilimlerinde bir araya getirilen bireylerin aynı zamanda bireysel olarak birbirlerinden ayrılmalrı ve mekana dağılmaları hedeflenir. Bu da disiplinin çerçeveleme yöntemidir. "Her bireye kendi yeri; her yere bir birey. Gruplar halinde dağıtımdan kaçınmak; ortaklaşa yerleşimleri çözmek; karmaşık, kitlesel veya elden kaçan çoğullukları çözümlemek. Disiplin mekanı, dağıtıma tabi tutulacak ne kadar beden veya unsur varsa o kadar parsele ayrılmaya yönelmektedir" (Foucault, 2006:53). Selçuklu devleti bedenleri medreselerde örgün eğitime, Gök Meydanlarda askeri eğitime tabi tutarak nüfusu verimli hale getiriyordu. Diğer yandan Kültürel etkinlikleri, çeşitli spor aktivitelerini dahası, ödöl ve cezaları bu meydan da vererek, bedenler üzerinde kontrol sağlıyordu.

Büyük Selçuklu Devletinin İktisadi Anlayışı ve Gök Meydan ve Spor Tekkesi Kurumlarının Eğitim Yönetimi Yapıları ve Ekonomiye Etkileri

Büyük Selçuklu devletinin iktisadi yaklaşımı arkaik dönemin şartlarına uygun olarak; üç amaç taşıyordu. Birincisi; kasaba ve şehirleri basıp yağmalamak, ulca, tutsak ve haraç almaktır. İkincisi ise; orduya yiyecek ve otlak sağlamak üzere yeni yöreler ele geçirmektir. Bu amaçların ikisi de iktisadidir. Büyük Selçuklu devleti iktisadi artığı dışsal olarak üretmek zorundadır. Dışsal artık çıkaran bu organizasyon, Selçuklu için, çevresinde yer alan sınırdaşı olan devlet, emirlik, boy ya da konarlar da (daha küçük göçebe yerleşim yerleri) kendisi arasında fiziksel güce dayalı ikinci bir güç rekabet organizasyonunun oluşmasına neden oluyordu. Her iki organizasyonun ortaya çıkardığı sonuç ise "En iyi savaşan toplum olmak" 'tır (Divitcioğlu, 2015:103). Üçüncüsü ise sahip olunan ticaret yollarının korunması ve yoldan faydalanan tacirlere kullanım kolaylığı sağlanabilmesidir. Bu durum Selçuklu şehirlerinde ve Selçuklu kaleleri civarındaki yerleşim yerlerinde başarılı şekilde organize edildiği takdirde devlet devamlılığını sağlayabiliyordu. Bu nedenle Gök Meydanlarda hem atlar hem de askerler savaş beden eğitimine tabi tutuluyorlardı. Devletin başarılı olabilmesi için, eğitilmiş asker ve atlara ihtiyaç vardı. Bu nedenle alanla ilgili araştırmacıların gün ışığına çıkardığı bulgular Gök Meydanların çok yönlü kullanım amacını sergilemektedirler. Bu konuyla ilgili bulgular şunlardır. Selçuklular zamanında meydanlar daha çok yöneticilere ve halka gündelik hayatın dışında, bireysel ya da toplumsal özgürlüklerinin yaşama fırsatının sunulduğu mekanlar olarak önemli bir konuma sahiptiler (Metin, 2013:233). Türk kültüründe atın ve at yetiştiriciliğinin önemli bir yeri vardır. Bu konuyla ilgili çalışma yapan tarihçiler, atın ilk defa Türkler tarafından evcilleştirilerek askeri, ekonomik ve yaşam alanlarında kullandıkları hakkında görüş birliği içerisindeyler. Bu bilgiler ışığı altında Gök Meydanların Türkler tarafından kavramsallaştırılmasının sebeplerinden birisinin askeri ve ekonomi amaçlı at yetiştirme olduğunu söyleyebiliriz. Bu kaniya varmamızın sebeplerini ise şu şekilde sıralayabiliriz. Dört ayaklı hayvanlar doğuştan sahip oldukları çeşitli bacak hareketleri kombinasyonu ile hareketlerini gerçekleştirirler. Rahvan ya da yorga yürüyüş ise bazı atlarda doğuştan olabildiği gibi, sonradan da öğretilir. Bahsedilen rahvan yürüyüş tekniği, genel olarak atın herhangi bir tarafındaki ön ve arka ayaklarının aynı zamanda ileriye hareket ettirilmesi ve eş zamanlı olarak yere basması usulüne dayanmaktadır. Rahvan (Yorga) yürüyüşe sahip olan atın verimliliği yüksek olmaktadır. Yani daha fazla yükü daha kısa zamanda, daha uzun mesafeye daha az yorularak taşıyabilmektedir. Rahvan (Yorga)

kavramına ilişkin ilk yazılı veri 8. Yüz yıla ait Şine-usu yazıtının cephesindeki “yorga yarışta ordusunu orada mızrakladım” cümlesinde geçmektedir. Burada Yorga Yarış bir step adı olarak verilmiştir. Bir başka yazıt olan 725 yılında dikilen Tonyukuk Yazıtı’nda geçen “Yarış ovasında yüz bin asker toplandı” ifadelerinden, bahsedilen ovaların ya da düzlüklerin, adlarını üzerlerinde çeşitli sebeplerle yapılan at yarışlarından aldıkları anlaşılmaktadır. Şine-usu yazıtında yer adının “yorga yarış” anlamında geçmesi, henüz 8. Yüz yılın başlarında yorga at yarışları için belirlenmiş bir spor alanının varlığını da betimlemektedir. Türk atı ve atıcılığı Selçuklular tarafından Orta Asya’dan orta ve yakın doğuya getirilmiş ve daha da geliştirilmişti (Yıldıran, 1999:44). Diğer sebep ise; Türklerin binicilik de (sipahilik) gösterdikleri yetenekleri çok parlak ise de savaş oyunlarının bir başka çeşidi olan okçulukta (Tirendaz) çok daha iyi başarılar göstermişlerdir. Tirandazların bu spordaki başarılarının iki sebebi vardır. Birincisi, Türk yaycılarıdır. Bir Türk yayının üretimi beş altı sene lazımdır. İkinci ise, Türk tirendazların derin düşünülmüş ve sistematik antrenmanlarında aranmalıdır. Bu Türk sporu modern bir sporun her şartına sahiptir (Ritter, 2010:194). Yerleşik hayata geçmiş Selçuklular en iyi savaşçı toplum olabilmek için Gök Meydanları oluşturmuşlar ve organize etmişlerdir. Bu amaçlarına ulaşırken birçok spor branşının da düzenli olarak uygulanmasına sebep olmuşlardır. Büyük Selçuklu devleti erkinin Gök Meydanları kullanış şekli Taylor’un 1905 yılında öne sürdüğü bilimsel yönetim ilkeleri ile şaşırtıcı derecede benzerlik göstermektedir. Şöyle ki; Kişilerin ve atların Gök Meydan’da eğitim şekli ile Taylor’un “Hepimiz, önceden başkalarınca eğitilmiş, işe hazır nitelikli elemanlar arıyoruz. Hâlbuki milli verimlilik yolunda emin adımlarla ilerlemenin tek yolu, başkalarının eğittiği insanları avlamak yerine, kalifiye insanları ortaya çıkarıp geliştirecek sistemli bir işbirliğini oluşturmak gerekliliğinin farkına varmaktan geçmektedir. Herhangi bir sistemin ilk hedefi birinci sınıf insan yetiştirmek olmalıdır. Sistematik yönetimle kabiliyetli olan kişi önceki sistemlerden çok daha hızlı ve kesin bir şekilde zirveye ulaşacaktır.” Yargısı ile örtüşmektedir. Özellikle Selçuklu Devlet erki Taylor’un “maksimum refaha, ancak maksimum verimlilikle ulaşılabilir” mantığına uygun olarak hareket etmiştir. Bu mantık ise kendisi tarafından “ kişilerin kabiliyetleri ölçüsünde, bir işi en hızlı ve en verimli bir seviyeye ulaştırabilmesi için geliştirilip eğitilmesi hem çalışanları hem de yönetimin en önemli özelliği” olarak açıklanmıştır. Bu mantığın ışığı altında Büyük Selçuklu devleti erkinin; “Gök Meydanlar “ve “Spor Tekkelerinde” hem savaş hem de ekonomik amaçlı kişi ve at yetiştiriciliğini planladığını ve organize ettiğini İbni Bibi’den öğreniyoruz. Aynı şekilde Taylor’un İşgücü verimliliği ile ilgili ortaya koyduğu kuralın açıklaması olan “ Bir insanın kapasitesinin sınırlarını ancak yorulduğu için vardığı iş türleri ile sınırlıdır. Bu bir koşu atından çok at arabasının çalışmasına benzeyen ağır bir çalışmanın kuralıdır. Uygulamada bu tür işler, insanın kollarıyla ağır itmesini ve çekmesini gerektiren; yani ellerinde tuttuğu bir şeyi itmek ve kaldırmak suretiyle güç harcadığı işlerdir. Bu durumda kural, işçinin kolları için verilen her bir itme veya çekmede, işçinin sadece günün belirli bölümünde çalışır halde olabileceğidir. Mesela her birinin ağırlığı 92 pound olan pik demirin taşınmasında birinci sınıf bir işçi günün sadece %43’ünde çalışabilirken, %57’sinde tamamen boş kalması gerekmektedir. Yük hafifledikçe işçinin günde çalışabileceği süre artacaktır. Bu sebeple bir işçi 46 pound ağırlığında yarım pik taşırsa günün %58’inde yük taşıyıp %42’sinde boş kalacaktır. Yük hafifledikçe işçi günün daha fazla bölümünü çalışarak geçirecek, bu durum işçinin bütün gün yorulmadan elleriyle yük taşıyabileceği noktaya kadar sürecektir” (Taylor, 2016:172). Türklerin rahvan at ve binici yetiştirme kurallarıyla neredeyse bire bir örtüştüğüdür. Yine Gök Meydan’da faaliyeti içinde bulunan çöğen sporunun (şimdiki adıyla polo) kuralları ilk defa Türkler tarafından oluşturulmuştur (Güven, 1992:43) Büyük Selçuklu Devleti erki için, bu spor dalının önemi ise askeri beden eğitimi ve halk için serbest zaman faaliyeti olmasıdır. İlgili kaynaklardan biliyoruz ki, Büyük Selçuklu Devleti âdemi merkezîyetçi yönetim anlayışı içinde ilk örgün eğitim kurumlarını kurmuş ve işletmiştir. Robert Owen tarafından öne sürülen iki mantık dizgesi vardır. Birincisi, “İnsanın karakterini kendisi değil, çevresi oluşturur”. İkinci, “Belirli usuller ve araçlar uygulanarak, her topluluğa, giderek dünyaya, en kötüsünden en iyisine, en cahilinden en aydınına kadar her türlü karakter verilebilir. Bu usuller ve araçlar da, geniş ölçüde, ulusların hükümetlerine egemen olanların elinde ve kontrolü altındadır” Owen ideal toplumun ancak çocukların ve gençlerin iyi biçimde

yetiştirilmeleri sonucunda kurulabileceğine inanıyordu. Ona göre çocuklar küçük yaştan başlanarak eğitilmeliydi (Aybay, 1970:145). Çok erken dönemlerde Türkler tarafından özellikle binicilikte askeri bir eğitim olarak uygulanan ve öğretilen bu spor yalnız erkeklerin değil, kadın ve kızların da severek oynadığı bir oyundur (Atabeyoğlu, 1984:106). Bu oyundan halk o kadar etkilenmiştir ki geceleri bile ışıklandırma yaparak oynuyorlardı. Işıklılandırma için çapı 10 ayak uzunluğunda mumlar kullanılıyordu. Tamamıyla büyük bir lüks hakimdi. Toplar altın kutularda saklanıyordu ve kırmızı deriyle süsleniyordu, çevganlar kaplamalı tahtalardan oluşuyor ve süsleniyordu (Kinzler, 1947:92). Bu nedenlerle Gök Meydan aynı zamanda halkın eğitimi içinde kullanılıyordu.

Sonuç

Büyük Selçuklu devletinde gök meydanlar ve spor medreseleri ciddi bir spor kuruluşu olarak göze çarpmaktadır. Dönemin kendine has yapısı içerisinde hem askeri hem sosyo-kültürel hizmetleri veren kurumlardır. Gök meydanlar, Büyük Selçuklu Devleti şehirlerinde Şahne'ye bağlı meydan emiri yönetiminde düzenli bir hizmet vermişlerdir. Selçuklu kaleleri yakınlarındaki yerleşim yerlerinde ise Kale Muhafızı Kutval'e bağlı olarak yine meydan emiri yönetimi altında hizmet vermişlerdir. Spor tekkeleri ise şehirlerde kadiya bağlı olarak tekke şeyhi yönetiminde hizmet vermişlerdir. Yerleşim bölgeleri dışında yer alan Türk boylarında ise Göktürk devletinden gelen bir gelenek ile açık ve kapalı yaylak ve kışlak spor evlerinde hem askeri hem de eğitim ve sosyo-kültürel faaliyetler devam etmiştir. Spor ve fiziksel etkinlikler genel ekonominin dinamizmine her dönemde önemli katkılar sağlamıştır. Diğer taraftan "En iyi savaşan toplum olmak" için bütün imkanlarını kullanan devlet, Gök Meydanlar ve Spor tekkeleri sayesinde bu amacına ulaşmıştır. Askeri beden eğitimi (dönemin şartlarında hem insan hem de at) dışında haftanın belirli günlerinde şehirde yaşayan halkın kullanımına açılan "Gök Meydanlar" ve "Spor Medreseleri" hem halkın çeşitli spor branşlarında düzenli eğitim faaliyeti göstermesine hem de ilgilendikleri spor branşının aletlerinin üretimini yapan işletmelerin kurulmasına ve Selçuklu ekonomisine katkı sağlamasına sebep olmuştur.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, G. (1962). *İstanbul Peyzajının Tanziminde Peyzaj Mimarisi ile İlgili Problemler ve Ana Prensipleri*. A.Ü.Z.F.Yayınları, AÜ. Basımevi, Ankara.
- Artuk, İ., Artuk, C. (2003). "Bazı İslam Şehirlerinde Hangi Devletler Sikke Kesmiş ve Bu Şehirlere Ne Gibi İsimler Verilmiş", *TTK Belleteni*,(LXIV:249), 421-446
- Atabeyoğlu, C. (1984). *Olimpiyatlar*, Dışbank Yayını.
- Aybay, R. (2005). *Sosyalizmin Öncülerinden Robert Owen Yaşamı, Eylemi, Öğretisi*. Şefik Matbaası, İstanbul
- Baykara, T. (1998). *Türkiye Selçukluları Devrinde Konya*, 2. Baskı, Konya
- Creswell, J.W. (2012). *Educational Research: Planning, Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*, 4th Edition, Pearson Education Inc., Publishing as Pearson, USA
- Divitcioğlu, S. (2015). *Oğuzdan, Selçukluya*. Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul
- Foucault, M. (2006). *Hapishanenin Doğuşu*, İmge Kitabevi, İstanbul.
- Gumilev L. N. (2001). *Kavimlerin Türeyişi ve Yeryüzü Üzerindeki Yaşam Bölgeleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul
- Güven, Ö. (1992). "Spor Anlayışımız ve Sporun Sosyo-Psikolojik İşlevi", *G.E.F.Dergisi*, 8(1): 40-48, Ankara

- İşcan, F. (1988). *Türklerde Spor*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Kepoğlu, A. (2018). *Göktürk Devletinde Spor Yönetimi ve Organizasyonu*, Lambert Academic Publishing.
- Kinzler, İ. (1947). *Die Leibesübungen Der Zentralasia Tischen Völker Inauguraldissertation Zur Eirangung*, Des Doktorgrades, Grazim.
- Köymen M.A.(1992). “Türkiye Selçuklu Devletinde Ekonomik Hayat”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, 65: 16-27
- Köymen, M.,A. (1992). *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, C. III, Ankara
- Kuban, D. (2001). *Selçuklu Sanat Dünyası, Alaaddin'in Lambası: Anadolu'dan Önce Türklerin Sanat Ortaklıkları*, Cem Yayınları, İstanbul
- Küçükerbaş. E.B.(1994). *Bir Meydan Tasarım Sürecinin Germencik Örneğinde Ortaya Konulması*. E.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Bilim Ofset, Bornova. İzmir.
- Metin, T. (2013). “Türkiye Selçuklu Şehirlerinde “Meydan” Kültürü”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXVIII/1: 209-222
- Özcan K. (2006). “Anadolu’da Selçuklu Kentler Sistemi ve Mekansal Kademelenme (1)”, *METU JFA* 23(2): 21-61
- Öztürk, M. (1996). *İbn Bîbî, El-Evâmirü'l-Alâiyye Fî'l-Umûri'l-Alâiyye*, Ankara.
- Ritter, H. (2010). “Ata Binmek, Ok Atmak”, *Türkiyat Mecmuası*, 4: 45-48.
- Şeşen R.(2001). *İslâm Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri*, TTK, Ankara.
- Taylor, F.W. (2016). *Bilimsel Yönetimin İlkeleri, The Principles of Scientific Management*, Adres Yayınları,Ankara
- Neuman, W.,L. (2006). *Social Research Methods, Qualitative and Quantitative Approaches*, 6.Edition of Pearson Education-Allyn Bacon, USA
- Uğurlu, M. (1987). *Mûnyetü'l-Gûzât*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Yıldırım, İ. (1999). “Kavramsal Ve Fonksiyonel Açından Türklerde Yorga/Rahvan Biniciliğinin Tarihsel Gelişimi Ve Türkiye’de Geliştirme Perspektifleri”, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, IV(2): 43-58
- Yıldız, S.M. (2009). “Katılıma Dayalı Spor Hizmetlerinde Hizmet Kalitesi Modelleri”. *Ege Akademik Bakış*, 9(4): 1213-1224.
- Yıldız, S.M. (2010). *Spor ve Fiziksel Etkinlik Hizmetleri Pazarlaması*, Detay Yayınevi, Ankara:
- Zucker, P. (1959). *Town and Square From Agora to the Village Green*, Colombia University Press, New York